

Розділ 2

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2018.1\(51\).59-67](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2018.1(51).59-67)
УДК 334.722, 338.242.

Біланч Л.В., Голубка О.Я.

МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПІДТРИМКИ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

У статті визначено сутність феноменів сучасного соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу, окреслено відмінності між ними, проаналізовано нормативно-правові, економічні та фінансові, адміністративні, зокрема організаційно-розпорядчі та регуляторно-контролюючі методи державного управління, регулювання й підтримки сфери соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу, стан і перспективи їх практичного застосування в українських реаліях, розглянуто питання впровадження інноваційних підходів, налагодження партнерських відносин між державою та бізнесом для успішного розв'язання соціальних проблем, інформаційної та іншої підтримки соціального підприємництва в Україні.

Ключові слова: соціальне підприємництво, соціальне підприємство, соціальна відповідальність, бізнес, державне регулювання, державна підтримка.

Постановка проблеми. Соціальна стабільність суспільства значною мірою залежить від ступеня вирішеності в країні соціальних проблем, якості надання соціальних послуг. У контексті розв'язання цих завдань сучасна світова тенденція передбачає делегування частини державних соціальних функцій недержавним організаціям та суб'єктам бізнесу. В Україні поширення соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу носить фрагментарний характер і перебуває на початковій стадії розвитку. Між тим, держава повинна бути природно зацікавлена в такому розвитку, якщо в ній розвивається соціально-орієнтована ринкова економіка, оскільки бізнес бере на себе частину реалізації соціальних функцій. Відповідно, розширення сфер виконання українським бізнесом соціальних функцій потребує ефективного застосування прямих і непрямих методів державного регулювання та державної підтримки розвитку соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу. Це вимагає формування нової сучасної соціально

орієнтованої парадигми державного управління, здатної забезпечити консенсус та ефективне виконання соціальних функцій усіма ланками в трикутнику "влада (державні органи) – бізнес і підприємництво – громада (та інституції громадянського суспільства)". Звичайно, зі структурно-організаційної точки зору цей трикутник досить умовний, оскільки громада (як первинна суспільна ланка) в широкому сенсі включає в себе і представників державної влади, і представників бізнесу. Їх доцільно розглядати як єдину спільність, окремі складові якої повинні взаємно забезпечувати ефективну життєдіяльність один одного. Держава при цьому повинна взяти на себе функції регулювання, координації та підтримки суб'єктів підприємництва, діяльність яких включає в себе надання соціальних послуг особам, сім'ям та групам осіб, які їх потребують.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальними для вирішення проблем даної статті є дослідження, з одного боку, феноменів соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу, з іншого – питань державного управління економічною та соціальною сферами. Відповідно, можна виділити два основні напрями останніх досліджень. Серед вітчизняних авторів, які вивчають різні аспекти діяльності соціальних підприємств та феномен соціальної відповідальності бізнесу – А. Андрющенко, А. Арапетян, І. Березяк, Л. Вергун, О. Винников,

© Біланч Людмила Віталіївна, пров. інж. НДЧ ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород, тел.: 0975674883, email: lbilanych@gmail.com

Голубка Олександра Яношівна, к.е.н., доцент каф. економіки підприємства, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород, тел.: 0505381188, email: golubkalesya@gmail.com

М.Волкова, З. Галушка, О. Загакайло, П. Кас, О. Кіреєва, Є. Книш, М. Куц, А. Лазаренко, О. Овсянюк-Бердадіна, Ю. Орел, Г. Осовська, О. Полякова, І. Римар, Т. Самофалова, О. Сандакова, К. Смаглій, В. Сперанський, Н. Супрун, Н. Ткаченко, В. Шаповал, В. Шевченко, Л. Юзик та інші. Активізація соціального підприємництва і перспективи його розвитку в різних країнах є темою вивчення таких іноземних дослідників, як: Д. Бенкса, Н. Булейн, С. Гортон, Дж. Діза, Дж. Дефурні, М. Дімітрової, Г. Корімової, М. Роджера, Дж. Маїра, М. Нісенс, Л. Пчолінської, Д. Фернема, Дж. Хопкінса. Державне управління та регулювання соціальною сферою і сферою соціально відповідального бізнесу є предметом досліджень таких авторів, як Т. Бавол, В. Бульба, А. Васильєв, А. Васіна, Л. Гордієнко, Л. Дмитриченко, К. Дубич, О. Євтушенко, Л. Єльчанінов, Д. Жерліцин, С. Клімова, А. Мельник, О. Міняйло, О. Оболенський, В. Сороко, Ю. Сурмін, І. Тарабукіна та інших.

Формулювання цілей статті. Мета статті – здійснити аналіз теоретичних питань і практичного застосування різних методів державного регулювання й підтримки соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу в Україні.

Завдання, які вирішувалися в ході дослідження: 1) визначити сутність феноменів сучасного соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу, окреслити відмінності між ними та їхні переваги; 2) проаналізувати нормативно-правові, економічні та фінансові, адміністративні, зокрема організаційно-розпорядчі та регуляторно-контролюючі методи державного управління даною сферою, стан і перспективи їх практичного застосування в українських реаліях; 3) довести важливість державної підтримки соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу, необхідність впровадження інноваційних підходів, налагодження партнерських відносин між державою та бізнесом для успішного розв'язання соціальних проблем.

Опис основного матеріалу дослідження. Різні підходи до визначення феномена соціального підприємництва визначені історичними традиціями його становлення. В Європі соціальне підприємництво сприймають насамперед як бізнес із соціальною місією, в якому значення соціального ефекту від підприємницької діяльності переважає значення економічних аспектів [7, с. 196]. В США соціальне підприємництво пов'язують із діяльністю неприбуткових організацій, якою здебільшого є надання соціальних послуг різним

цільовим групам населення. У загальноєвропейському науковому мисленні відклалося два основних розуміння феномена соціального підприємництва: як виробнича діяльність компаній задля досягнення соціального ефекту або як певна діяльність "ідеалістичного" типу, переважно кооперативна [16]. В загальному, пріоритетом економічної діяльності соціального підприємства є розширення виробничої діяльності задля вирішення соціальних проблем конкретних людей. Необхідність розвитку соціального підприємництва в Україні диктується його беззаперечними перевагами, основними серед яких є безумовний соціальний вплив, інноваційність, залучення цільових груп до виробництва якісного соціально значущого продукту, зниження навантажень на державний і місцевий бюджети та позитивні соціально-психологічні ефекти в громаді [19, с.131; 24, с.15].

Сфери і напрями діяльності соціальних підприємств можуть бути найрізноманітніші: виховання і навчання; працевлаштування інвалідів, матерів, які мають малолітніх дітей тощо; соціальна допомога; соціальне обслуговування; надання тимчасових притулків; надання послуг у сферах охорони здоров'я, фізичної культури та організації активного дозвілля, організації культурно-просвітницької діяльності. Відповідно до різних напрямів соціальні підприємства можуть задовольняти різні категорії людей, вибудовуючи при цьому різні моделі діяльності [18, с. 51].

Запровадження в Україні інституту соціального підприємництва пов'язане із зусиллями міжнародних донорських організацій, які пропонували його громадському сектору в якості забезпечення діяльності й розвитку недержавних неприбуткових організацій. У 2006 р. за американського фінансування було впроваджено проект "Мережа суспільної дії в Україні" (UCAN), надано декілька грантів. У 2010 році створено консорціум "Сприяння соціальному підприємству в Україні". З 2012 р. діє проект "Всеукраїнський ресурсний центр розвитку соціального підприємництва "Соціальні ініціативи" [7, с. 26]. Пройдений Україною шлях засвідчує, що майбутнє соціального підприємництва більшою мірою варто пов'язувати з людьми, які мають "комерційний дух" і працюють у сфері бізнесу, а отже вміють і бажають заробляти гроші, а не покладатися лише на державну підтримку та гранти від міжнародних донорів. Основними людськими ресурсами для розвитку соціального підприємництва в умовах сучасної України є особи з обмеженими можливостями, біженці та

вимушені переселенці, особи похилого віку, особи з багатодітних сімей, особи, які протягом тривалого часу не можуть працевлаштуватися через об'єктивні причини.

Сучасне соціальне підприємництво ґрунтується на загальній бізнес-моделі, в якій прибуток не розподіляється серед акціонерів, як у звичайному бізнесі, а реінвестується в розширення діяльності та спрямовується на досягнення певного соціального ефекту. Прибуток суб'єкта соціально відповідального бізнесу загалом розподіляється, як у традиційному бізнесі, але на досягнення певного соціального ефекту може спрямовуватися його певна частина. Соціальну відповідальність бізнесу можна визначити як зобов'язання його суб'єктів відповідати за свою діяльність не тільки в економічній, але й у соціальній сфері. У найбільш загальному визначенні Всесвітньої бізнес-ради зі сталого розвитку корпоративна соціальна відповідальність означає зобов'язання бізнесу сприяти сталому економічному розвитку, працюючи з найманими працівниками та їхніми родинами, місцевою громадою та загалом суспільством з метою покращення якості їхнього життя [17].

При визначенні сутності соціальної відповідальності бізнесу відіграє роль змістове спрямування соціальної та інших складових діяльності. Соціально відповідальний суб'єкт бізнесу, крім іншого, забезпечує співробітникам належні умови праці, інвестує в розвиток персоналу, докладає зусиль для покращення життя територіальної громади за місцем діяльності, запроваджує ефективне корпоративне управління, турбується про довкілля. Виділення рівнів соціальної відповідальності бізнесу передбачає, що найвищим рівнем є якраз відповідальність перед суспільством і державою; інші рівні стосуються відповідальності перед громадою, власним персоналом тощо.

Серед основних причин, через які суб'єктам бізнесу вигідно брати на себе додаткову соціальну відповідальність, – формування ставлення до себе як до "відповідальної корпоративної суспільно-значущої (юридичної) особи", доброї репутації серед споживачів свого продукту (товарів, послуг і т. п.); можливість опосередкованого отримання прибутків від реалізації соціальних заходів; підвищення соціальної лояльності й мотивації до праці співробітників і т. п.

Серед основних ознак соціально відповідального бізнесу, крім спрямування частини прибутку на реалізацію соціальних проектів, варто виділити добросовісну сплату податків, виконання всіх вимог міжнародного і

національного законодавства, чинних нормативних актів, виробництво та реалізацію якісного продукту (товарів, послуг тощо) [6, с. 120; 10, с. 10].

Міжнародний досвід засвідчує, що бізнес готовий взяти на себе виконання певної частини державних соціальних функцій, але за умови плідної співпраці з державою, надання останньою гарантій безперешкодного і стабільного розвитку, підтримки в різних сферах діяльності. Отже постає питання важливості державного регулювання та державної підтримки соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу.

Основу державного регулювання будь-якої економічної сфери, зокрема й сфери соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу, є державно-управлінські рішення, що приймаються на різних рівнях. На їх прийняття суттєво впливають політичні, економічні, фінансові, структурні чинники. При цьому необхідно підвищити роль соціального чинника [11].

У сфері соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу держава застосовує ті ж методи державного регулювання, що й при регулюванні підприємництва загалом. Прямі методи ґрунтуються безпосередньо на застосуванні актів нормативно-правової бази; непрямі використовують різні економічні й фінансові важелі (оподаткування, кредитування, надання пільг і т. п.) [12]. Класифікація методів державного регулювання за змістом передбачає виділення нормативно-правових, адміністративних та економічних (зокрема фінансових) методів.

Нормативно-правові методи державного регулювання покликані надати соціально відповідальному бізнесу необхідні правові гарантії, забезпечити бізнесу офіційно сприятливі "правила гри" між ним і державою, а також однакові умови для всіх суб'єктів при розвитку соціального підприємництва. Сьогодні принципи діяльності суб'єктів соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу законодавчо не визначені. У 2013 р. на розгляд Комітету Верховної Ради України з питань податкової політики було внесено два законопроекти – "Про соціальні підприємства" та "Про внесення зміни до статті 154 Податкового кодексу України (щодо державної підтримки соціальних підприємств)" [4]. Проект закону "Про соціальні підприємства" повторно був зареєстрований у Верховній Раді 23.04.2015 і включений до порядку денного 03.10.2017 [5]. Оскільки їх не було прийнято, на законодавчому рівні певні аспекти діяльності соціальних

підприємств регулюються окремими положеннями Цивільного та Господарського кодексів України, Законів "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців", "Про акціонерні товариства", "Про кооперацію". На рівні Міністерства соціальної політики в листопаді 2015 р. було прийнято рішення про надання приватним компаніям права надавати соціальні послуги за бюджетний рахунок, яке пов'язане з передачею на місцевий рівень важливих функцій з надання соціальних послуг. Але цього недостатньо для ефективного нормативно-правового регулювання, тому прийняття нового Закону, який регулював би процеси створення, діяльності та ліквідації соціальних підприємств незалежно від конкретної організаційно-правової форми, дедалі актуалізується – насамперед через необхідність офіційно визнати і підтвердити право соціальних підприємств на різнопланову державну підтримку. В законопроекті "Про соціальні підприємства" пропонувалося створити Міжвідомчу комісію з питань державної підтримки соціальних підприємств, яка б визначала статус "соціально-сті" підприємства та його відповідність усім необхідним умовам, які дають право на державну підтримку та пільги [4, ст. 19]. На даний момент реального механізму державного заохочення роботи соціальних підприємств та соціально відповідальної діяльності українського бізнесу сьогодні не розроблено.

Загальна класифікація адміністративних методів державного регулювання передбачає виділення організаційно-розпорядчих та регуляторно-контролюючих методів. Організаційні (в широкому розумінні – організаційно-розпорядчі) методи реалізуються за допомогою, з одного боку, владно-розпорядчих вказівок, з іншого – організаційно-структурного впорядкування.

Організаційно-структурне впорядкування стосується насамперед допомоги в організації конкретних підприємств або їхніх типів, а розпорядчі акти – здійснення соціального та економічного впливу на підприємницьке середовище.

В інноваційній галузі для сприяння розвитку соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу перед державою стоять завдання розробки наукових концепцій сталого розвитку регіонів, концепцій інноваційного прориву у сфері розвитку соціально орієнтованого малого і середнього бізнесу, нових науково обґрунтованих інвестиційних методик і програм, зокрема регіональних програм інвестування в людський капітал, системи преференцій для соціально відповідального бізнесу, які б діяли в регіонах з урахуванням

регіональної соціально-економічної та демографічної специфіки. Актуальною є необхідність державної підтримки міжнародних ініціатив, сприяння запровадженню міжнародних соціальних стандартів, приєднанню українських бізнес-структур до міжнародних ініціатив і національних програм соціальної спрямованості [12, с. 134-135].

Ефективне організаційне регулювання соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу є неможливим без створення відповідних державних підрозділів на урядовому та місцевому рівнях або надання існуючим підрозділам нових повноважень. При цьому варто орієнтуватися на досвід провідних європейських країн. Наприклад, у травні 2006 р. при уряді Великої Британії було створено "Департамент третього сектору" (The Office of the Third Sector – OTS) зі статусом міністерства; в його структурі працює, крім інших, відділ соціального підприємництва і фінансування, який розробляє стратегію розвитку й різні види грантів для підтримки соціальних підприємств. У Німеччині державна підтримка здійснюється шляхом стимулювання успішних суб'єктів та розробки стратегії взаємодії між соціальними підприємцями та Міністерством у справах сім'ї, літніх громадян, жінок і молоді.

Традиційними регуляторно-контролюючими видами адміністративного регулювання бізнесу з боку держави є стандартизація та ліцензування (державна реєстрація, сертифікація) [14, с. 60-61]. З середини 1990-х рр. в Україні було прийнято низку нормативно-правових актів, покликаних забезпечити регулювання в цій сфері; основним чинним законодавчим актом сьогодні є Закон України "Про ліцензування видів господарської діяльності" від 2 березня 2015 р. [3]. В Україні ліцензування традиційно здійснюється за відомчим принципом, хоча децентралізація вказує на можливість впроваджувати також регіональний принцип. Важливим є створення нової правової бази ліцензування деяких видів діяльності соціальних підприємств; сьогодні, відповідно до вказаного Закону, серед багатьох видів, що підлягають ліцензуванню, зазначені освітня діяльність, медична практика, посередництво у працевлаштуванні тощо, однак діяльності із соціального забезпечення в цьому переліку немає [3, ст. 7].

Важливим регуляторним методом можна вважати розподіл повноважень щодо регулювання соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу між органами державного управління. Потрібні поточна взаємодія між центральними та регіональними

органами державного управління, розширення інструментарію державного регулювання.

Економічні методи державного регулювання передбачають сукупність економічних та фінансових важелів забезпечення бізнесових інтересів суб'єктів підприємництва. Найбільш загальним напрямом діяльності в цьому плані може бути розробка цільових комплексних програм розвитку різних економічних секторів. Сьогодні на державному рівні в галузі соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу такі програми практично не розробляються.

Найважливіші економічні методи стосуються державної фінансової підтримки, яка може надаватися в найрізноманітніших формах. Згідно із законопроектом "Про соціальні підприємства" фінансування соціальних проектів планувалося здійснювати за рахунок коштів державного бюджету на поворотних (бюджетні позички) і безповоротних засадах через установи уповноважених банків; обсяг коштів на державне цільове кредитування повинен визначатися відповідно до програм, що затверджуються в урядом чи органами місцевого самоврядування [4, ст.19]. У разі залучення бюджетних коштів, як зазначено в Проекті, органи місцевого самоврядування на конкурсній основі укладають із соціальними підприємствами договори щодо умов фінансування та вимог до обсягу, порядку і якості надання соціальних послуг, а також здійснюють контроль за цільовим використанням бюджетних коштів. Кошти на державне цільове довгострокове кредитування, відповідно до рішень Міждержавної комісії з державної підтримки соціальних підприємств, повинні бути передбачені в місцевих бюджетах [4, ст. 22].

Одні з найважливіших засобів заохочення бізнесу до підвищення соціальної відповідальності – фіскальні засоби, тісно пов'язані з реформуванням як податкової системи загалом, так і міжбюджетних фінансових відносин. У нормативно-правових актах доцільно передбачити режими оподаткування залежно від видів діяльності, що її буде здійснювати за статутом те чи інше соціальне підприємство або суб'єкт соціально відповідального бізнесу.

Однією з форм державної підтримки діяльності соціальних підприємств є також повне або часткове забезпечення її матеріально-майнової складової, основу якої нерідко становить саме державна чи комунальна власність. У перспективі важливо забезпечити для таких підприємств доступ до ринків збуту послуг, участь у конкурсах на отримання державних замовлень. Важливим є

впровадження системи соціального контракування, особливо у випадках виділення державних грантів. У міжнародній практиці набула популярності практика соціальних бондів, за якої держава публікує соціальну мету і бажаний показник її досягнення з урахуванням витрат, фактично формуючи попередній бюджет соціального проекту. Із соціальним підприємством, яке знаходить вдалу бізнес-модель досягнення необхідного результату, укладається соціальний контракт, під який підприємство залучає позикові кошти. Якщо поставлену соціальну мету досягнуто, держава здійснює всі необхідні виплати.

Говорячи про роль державного регулювання у доступі соціально відповідального бізнесу до світових ринків, слід вказати на підсилення співробітництва з міжнародними, зокрема фінансовими організаціями, що особливо важливо в контексті постійного підвищення ступеня інтегрованості світової економіки. У цьому контексті набувають особливої актуальності інноваційні підходи. На Заході інновації все частіше розглядають як критерій сучасного підприємництва, зокрема формування особистості підприємця (бізнесмена), особливо у сфері інтрапренерського менеджменту (як джерела інновацій у великих бізнес-структурах). Але інноваційних підходів, відповідно, потребує й система державного регулювання. Вони дозволять створити нові ринки для задоволення потреб осіб, які найбільше потребують соціальної підтримки й допомоги. В інноваційній сфері особливо проявляються переваги малого бізнесу, суб'єкти якого більшою мірою вільні від економічних стереотипів, здатні швидше реагувати на зміни попиту на ринку соціальних послуг. Невід'ємною складовою економічного регулювання є фінансовий контроль, покликаний забезпечити ефективність витрат державних коштів. Фінансовий контроль повинен бути спрямований виключно на дотримання всіма суб'єктами підприємницької діяльності законності, фінансової дисципліни, запобігання фінансовим порушенням при розподілі коштів фондів.

Ефективне державне регулювання соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу потребує налагодження партнерських відносин між державою та бізнесом. Держава повинна взяти на себе зобов'язання створити сприятливі правові умови для діяльності соціально відповідального бізнесу. Основи зазначених партнерських відносин в Україні визначені Законом України "Про державно-приватне партнерство", який регламентує правові, економічні, організаційні засади взаємодії державних і бізнесових

структур, встановлення гарантій взаємного дотримання їхніх прав та інтересів [1].

Актуальності набуває реалізація охарактеризованих вище методів державного регулювання соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу на рівні місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. У законопроекті "Про соціальні підприємства" передбачено, що органи місцевого самоврядування сприяють діяльності соціальних підприємств у межах своїх повноважень; зокрема, вони на конкурсній основі залучають соціальні підприємства до виконання загальнодержавних та місцевих програм, що фінансуються з відповідних бюджетів, а також державних замовлень для суспільних потреб [4, ст. 22].

На місцевому рівні важливою також є інформаційна підтримка соціального підприємництва. На сайтах місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування повинні бути переліки соціальних підприємств та суб'єктів соціально відповідального бізнесу даної області, району, населеного пункту, з вичерпною інформацією про напрями і характер діяльності, зміст соціальних послуг чи допомоги, що ними надаються. Зокрема, (наприклад щодо соціального підприємництва в Закарпатській області) слід відмітити, що 23 березня 2017 р. під час засідання "круглого столу" "Соціальне підприємництво – нова філософія бізнесу" в Ужгороді був презентований проект "Центр підтримки соціального підприємництва". Ініціатором проекту стала громадська організація "Мое Закарпаття", яка стала переможцем Другого конкурсу малих грантів та упродовж 6 місяців 2017 року реалізовувала проект "Центр підтримки соціального підприємництва". Проект був започаткований у місті Ужгороді за фінансової підтримки Європейського Союзу та адмініструється БО "Благодійний фонд "Центр громадських ініціатив". Даний центр підтримки соціального підприємництва почав працювати як майданчик для об'єднання ініціатив молодих людей, ветеранів АТО, людей з обмеженими можливостями та підтримки розвитку їхніх "бізнес-проектів". Очевидно, що своєчасний доступ до інформації про діяльність таких "Центрів" та грантових програм ефективно сприятиме розвитку соціального підприємництва не лише в окремому регіоні, але і у всій державі.

Загалом вдосконалення системи державного регулювання соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу може усунути цілу низку перешкод, які сьогодні стоять на шляху їх ефективного розвитку. Дієве державне

регулювання та державна підтримка соціально відповідального бізнесу повинні підняти його розвиток на принципово новий рівень – від роботи поодиноких соціальних підприємств до виконання великими фондами і компаніями багатокомпонентних соціальних проектів у різних сферах – соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, культури, розвитку соціальної інфраструктури в громадах (особливо в сільській місцевості) тощо, з використанням методів масштабної корпоративної філантропії.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

1. Сучасне соціальне підприємництво спрямоване на розширення виробничої діяльності задля вирішення чи пом'якшення соціальних проблем осіб та їхніх цільових груп. Його перевагами є соціальний вплив, інноваційність, залучення цільових груп до виробництва якісного соціально значущого продукту, позитивні соціально-психологічні ефекти в громаді. Весь прибуток соціального підприємства реінвестується в розширення діяльності та спрямовується на досягнення соціальних ефектів. Прибуток суб'єкта соціально відповідального бізнесу загалом розподіляється, як у традиційному бізнесі, а на досягнення певного соціального ефекту спрямовується його певна частина.

2. У сфері державного регулювання соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу держава застосовує нормативно-правові, адміністративні та економічні методи. Ефективне організаційне регулювання соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу є неможливим без створення відповідних державних підрозділів на урядовому та місцевому рівнях або надання існуючим підрозділам нових повноважень. Важливим регуляторним методом є розподіл повноважень щодо регулювання соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу між органами державного управління. Економічні методи державного регулювання передбачають сукупність економічних та фінансових важелів забезпечення бізнесових інтересів суб'єктів підприємництва; до них належать розробка цільових комплексних програм, різні форми фінансової підтримки, фіскальні засоби, фінансовий контроль.

3. Показана актуальність реалізації всіх методів державного регулювання соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу на рівні місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування.

Перспективи подальших досліджень полягають у встановленні найбільш оптимальної моделі соціального підприємництва, яка, попри кризову економіку та існуючий збройний конфлікт, може ефективно реалізуватися як в окремих регіонах, так і по всій Україні за умов відповідного державного сприяння та прийняття закону Про соціальне підприємництво.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 1 липня 2010р. № 2404-VI. В редакції від 25.05.2016 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 40. – Ст. 524.
2. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 5 жовтня 2000 р. № 2017-III. В редакції від 15.03.2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 48. – Ст. 409.
3. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 2 березня 2015 р. № 222-VIII. В редакції від 8.12.2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 23. – Ст. 158.
4. Про соціальні підприємства: Проект Закону України від 11 березня 2013 р. № 2508. [Електронний ресурс] //Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/JG1XO00A.html
5. Про соціальні підприємства: Проект Закону України від 23 квітня 2015 р. № 2710. [Електронний ресурс] //Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54903.
6. Амосов С. О. Проблеми розвитку соціально відповідального бізнесу / С. О. Амосов // Державне регулювання соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу: Матеріали II Міжнародної наук.-практ. конференції, 25 листопада 2010 р. / За заг. ред. О. Ю. Амосова. – Харків: Магістр, 2010. – 216 с. – С. 120-122.
7. Андрущенко А. І. Соціальне підприємництво як інноваційний механізм покращення якості життя найбільш уразливих прошарків населення / А. І. Андрущенко, І. М. Рябець // СОЦІОПРОСТІР: Міждисциплінарний збірник наук. праць із соціології та соціальної роботи. – 2010. – № 1. – С. 195-198.
8. Арапетян А. Соціально відповідальний бізнес: переваги та обмеження /А. Арапетян, О. Архипчик, Л. Пан // Практика управління. – 2008. – № 7. – С. 12-18.
9. Березяк І. І. Дискусійні питання теорії соціального підприємництва в Україні / І. І. Березяк // Наукові записки Національного ун-ту "Острозька академія": Збірник наук. праць. Серія: "Економіка" – 2015.– Вип. 28. – С. 24-27.
10. Бульба В. Г. Перспективи взаємодії соціально відповідального бізнесу та органів місцевого самоврядування / В. Г. Бульба, А. В. Меляков // Державне регулювання соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу: Матеріали II Міжнародної наук.-практ. конференції, 25 листопада 2010 р. / За заг. ред. О. Ю. Амосова. – Харків: Магістр, 2010. – 216 с. – С. 8-11.
11. Васильєв А. С. Підготовка і прийняття управлінських рішень: організаційно-правові проблеми / А. С. Васильєв. – Одеса: АО "БАХВА", 2007. – 160 с.
12. Гончаренко М. В. Партнерство держави і підприємництва: від соціального до економічного діалогу / М. В. Гончаренко // Державне регулювання соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу: Матеріали II Міжнародної наук.-практ. конференції, 25 листопада 2010 р. / За заг. ред. О. Ю. Амосова. – Харків: Магістр, 2010. – 216 с. – С. 133-135.
13. Гришина Я. С. Сравнительно-правовое исследование социального предпринимательства в странах Америки и Европы / Я. С. Гришина // Вестник Пермского ун-та. Серия: Юридические науки. –2012.–Вип. 2 (16). – С. 111-121.
14. Дмитриченко Л. И. Государственное регулирование экономики: методология и теория: Монография / Л. И. Дмитриченко. – Донецк: Изд-во "УкрНТЭК", 2010. – 329 с.
15. Єльчанинов Д. Б. Системологія державного регулювання соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу / Д. Б. Єльчанинов // Державне регулювання соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу: Матеріали II Міжнародної наук.-практ. конференції, 25 листопада 2010 р. / За заг. ред. О. Ю. Амосова. – Харків: Магістр, 2010. – 216 с. – С. 48-50.
16. Керлин А. Дж. Социальные предприятия в США и Европе: понятия различия и извлечь из них уроки / Джанель А. Керлин // Международное сообщество исследований третьего сектора и Университет Джона Хопкинса. – 2006. – 28 сентября. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.nb-forum.ru/thlaw_365_133.
17. Котлер Ф. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства / Ф. Котлер. – Пер. з англ. С. Яринич. – К.: Стандарт, 2005. – 302 с.
18. Куц М. Р. Соціальне підприємництво: основні ідеї та перспективи дослідження в соціології / М. Р. Куц // Наукові записки НаУКМА. Соціологічні науки. – 2015. – Т. 174. – С. 51-55.
19. Овсянюк-Бердадіна О. Ф. Соціальне підприємництво як інноваційний інструмент вирішення суспільних проблем: передумови становлення та активізації / О. Ф. Овсянюк-Бердадіна, Ж. Л. Крисько // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2016. – Вип. 6 (2). – С. 129-132.
20. Полякова О. М. Особливості формування і розвитку соціальної відповідальності підприємств в Україні / О. М. Полякова, П. Ю. Кас // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – № 32. – С. 284-289.

21. Сапронов Ю. А. Державно-приватне партнерство як елемент механізму запровадження формули ефективного соціального партнерства влади, громадськості та бізнесу / Ю. А. Сапронов // Державне регулювання соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу: Матеріали II Міжнародної наук.-практ. конференції, 25 листопада 2010 р. / За заг. ред. О. Ю. Амосова. – Харків: Магістр, 2010. – 216 с. – С. 3-4.
22. Системи управління якістю за ISO 9001. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.certsystems.kiev.ua/uk/iso-9001/sistemi-upravlinnya-yakistyu-za-iso-9001.html>.
23. Соціальні послуги: як побудувати українську модель на європейських підходах. – ТАСІС: Проект "Посилення регіональних соціальних служб в Україні" / Н. Булейн, М. Дімітрова, К. Ньюмен, Р. Тофтисова-Матерон. – К., 2006. – 225 с.
24. Социальное предпринимательство в России и в мире: практика и исследования: Монография /Отв. ред. А. А. Московская. – М.: Издательский дом Высшей школы экономики, 2011. – 288 с.
25. Ткаченко Н. О. Сучасний стан і характеристика соціальної відповідальності підприємницької діяльності / Н. О. Ткаченко, Н. М. Червоненко, Є. Г. Книш // Запорізький медичний журнал: Наук.-практ. фахове видання Запорізького державного медичного університету. – 2013. – № 2. – С. 76-82.

REFERENCES

1. Pro derzhavno-pryvatne partnerstvo (2010): Zakon Ukrainy vid 1 lypnya 2010 roku № 2404-VI. V redaktsii vid 25.05.2016 r. [Law of Ukraine About public-private partnership] *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy - Proceedings of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 40,524. [in Ukrainian]
2. Pro derzhavni sotsialni standarty ta derzhavni sotsialni harantii (2000): Zakon Ukrainy vid 5 zhovtnya 2000 roku № 2017-III. V redaktsii vid 15.03.2012 r. [Law of Ukraine On State Social Standards and State Social Guarantees] *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy - Proceedings of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 48,409. [in Ukrainian]
3. Pro litsenzuvannya vydiv hospodarskoi diyalnosti (2015): Zakon Ukrainy vid 2 bereznya 2015 roku № 222-VIII. V redaktsii vid 8.12.2015 r. [Law of Ukraine On State Social Standards and State Social Guarantees] *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy - Proceedings of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 23,158. [in Ukrainian]
4. Pro sotsialni pidpryemstva: Proect zakonu Ukrainy vid 11 bereznia 2013 roku № 2508 [Proect Law of Ukraine On Social enterprise from March 11 2013, № 2508] Retrieved from: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/JG1XO00A.html [in Ukrainian]
5. Pro sotsialni pidpryemstva: Proect zakonu Ukrainy vid 23 kvitnya 2015 roku № 2710 [Proect Law of Ukraine On Social enterprise from April 23 2015, № 2710] Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54903 [in Ukrainian].
6. Amosov S.O. (2010) Problemy rozvytku socialno vidpovidalnoho biznesu [Problems of development of socially responsible business]. Proceedings from II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Derzhavne rehulyuvannya sotsialnoho pidpryamnytstva ta sotsialno vidpovidalnoho biznesu: zbirnyk materialiv» –The 2th International Scientific and Practical Conference «Government regulation of social entrepreneurship and socially responsible business». (pp. 120-122). Kharkiv: Vydavnytstvo UzhNU «Magistr» [in Ukrainian].
7. Andryushchenko A.I. (2010) Sotsialne pidpryamnytstvo yak innovatsijnyj mekhanizm pokrashchennya zhyttya najbilsh urazlyvykh prosharkiv naselennya [Social entrepreneurship as an innovative mechanism for improving of life quality of the most vulnerable sections of the peoples]. *SOCIOPROSTIR: Mizhdystsypynarnyj zbirnyk naukovykh pratsj iz sotsiologii ta sotsialnoji roboty - SOCIOSPACE: Interdisciplinary abstractbook of Sciences works on sociology and social work*, 1, 195-198. [in Ukrainian].
8. Arapetian A., Arkhynchuk L & Pan L. (2008) Sotsialno vidpovidalnyj biznes: perevahy ta obmezhenya [Socially Responsible Business: Benefits and Restrictions], *Praktyka upravlinnya - Management practice*, 7,12-18.
9. Bereznjak I.I. (2015). Dyskusijni pytannja teorii sotsialnoho pidpryamnytstva v Ukraini [Discussion questions of the theory of social entrepreneurship in Ukraine], *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozjka akademiya": Zbirnyk naukovykh prats, serija "Ekonomika" - Scientific notes of the National Unitary Enterprise "Ostroh Academy": Abstractbook of Sciences works Series: "Economics"*, 28, 24-27.
10. Bulba B.H. & Melyakov A.V. (2010) Perspektyvy sotsialno vidpovidalnoho biznesu ta orhaniv mistsevoho samovryaduvannya [Prospects for the interaction of socially responsible business and local self-government bodies], Proceedings from II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Derzhavne rehulyuvannya sotsialnoho pidpryamnytstva ta sotsialno vidpovidalnoho biznesu: zbirnyk materialiv» –The 2th International Scientific and Practical Conference «Government regulation of social entrepreneurship and socially responsible business». (pp. 8-11). Kharkiv: Vydavnytstvo UzhNU «Magistr». [in Ukrainian]
11. Vasiljev A.S. (2007) *Pidhotovka i pryjnattja upravlinsjkykh rishenj: orhanizatsijno-pravovi problem [Preparation and adoption of managerial decisions: organizational and legal problems]*, Odesa: Lira. [in Ukrainian]
12. Honcharenko M.V. (2010) Partnerstvo derzhavy i pidpryamnytstva: vid sotsialnoho do ekonomichnoho dialohu [Partnership between the state and entrepreneurship: from social to economic dialogue] Proceedings from II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Derzhavne rehulyuvannya sotsialnoho pidpryamnytstva ta sotsialno vidpovidalnoho biznesu: zbirnyk materialiv» –The 2th International Scientific and Practical Conference «Government regulation of social entrepreneurship and socially responsible business». (pp. 133-135). Kharkiv: Vydavnytstvo UzhNU «Magistr». [in Ukrainian]

13. Hrishyna Ya.S. (2012) Sravnitelno-pravovoye issledovaniya sotsialnogo predprinimatelstva v stranakh Ameriki I Evropy [Comparative legal study of social entrepreneurship in the America and Europe countries]. *Vestnik Permskoho universiteta. Seriya: Yuridicheskie nauki - Herald of the Perm University. Series: Juridical sciences*, 2, 111-121. [in Russian]
14. Dmitrichenko L.I. (2010) *Gosudarstvennoe regulirovaniye ekonomiki: metodologiya I teoriya [State regulation of economy: methodology and theory]*. – Donetsk: UkrNTEK [in Ukrainian].
15. Elchaninov D.B. (2010) Systemolohija derzhavnogo rehuljuvannja sotsialnogo pidpryjemnytstva ta sotsialno vidpovidalnoho biznesu [Systemology of state regulation of social entrepreneurship and socially responsible business] Proceedings from II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Derzhavne rehulyuvannja sotsialnogo pidpryamnytstva ta sotsialno vidpovidalnoho biznesu: zbirnyk materialiv» –The 2th *International Scientific and Practical Conference «Government regulation of social entrepreneurship and socially responsible business»*. (pp. 48-50). Kharkiv: Vydavnytstvo UzhNU «Magistr». [in Ukrainian]
16. Kerlin A.Dj. (2006) Sotsialnye predpriyatija v USA i Evrope: ponjatj razlichija I izvlech iz nich uroki [Social enterprises in the US and Europe: understand differences and learn from them lessons] *Mezhdunarodnoje soobshchestvo i universitet Djona Khopkinsa - The International Community of Third Sector Studies and the Johns Hopkins University*. Retrieved from http://www.nb-forum.ru/thlaw_365_133
17. Kotler F. (2005) *Korporatyvna sotsialna vidpovidalnistj. Jak zrobyty jakomoha bilshe dobra dlja vashoji kompanii ta suspiljstva. [Corporate Social Responsibility. How to make as much good as possible for your company and society]* – Kyiv: Standart. [in Ukrainian]
18. Kuts M.P. (2015) Sotsialne pidpryjemnytstvo: osnovni ideji ta perspektyvy doslidzhennja v sotsiologii [Social entrepreneurship: the main ideas and perspectives of research in sociology] *Naukovi zapysky NaUKMA. Sotsiologichni nauky - Scientific notes of NaUKMA. Sociological sciences*, 174, 51-55. [in Ukrainian]
19. Ovsjanjuk-Berdadina O.F. & Krysjko Zh.L. (2016) Sotsialne pidpryjemnytstvo jak innovatsijnyj instrumentvyrishennja suspilnykh problem: peredumovy stanovlennja ta aktyvizatsiji [Social entrepreneurship as an innovative tool for solving social problems: the preconditions for becoming and activating] *Naukovyj visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarsnvo - Scientific herald of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and World Economics*, 6, 129-132. [in Ukrainian]
20. Poljakova O.M. & Kas P.Ju. (2010) Osoblyvosti formuvannja i rozvytku sotsialnoji vidpovidalnosti pidpryjemstv v Ukrajinu [Features of the formation and development of corporate social responsibility of enterprises in Ukraine] *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti - Herald of the Economy of Transport and Industry*, 32, 284-289. [in Ukrainian]
21. Saponov Ju.A. (2010) Derzhavno-privatne partnerstvo jak element mekhanizmu zaprovadzhennja formuly efektyvnoho sotsialnogo partnerstva vlady, hromadskosti i biznesu [Public-private partnership as an element of the mechanism for implementing an effective social partnership formula for government, public and business] Proceedings from II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Derzhavne rehulyuvannja sotsialnogo pidpryamnytstva ta sotsialno vidpovidalnoho biznesu: zbirnyk materialiv» – The 2th *International Scientific and Practical Conference «Government regulation of social entrepreneurship and socially responsible business»*. (pp. 3-4). Kharkiv: Vydavnytstvo UzhNU «Magistr». [in Ukrainian]
22. Systemy upravlinnja yakistju za ISO 9001 [Quality management systems for ISO 9001]. Retrieved from <http://www.certsystems.kiev.ua/uk/iso-9001/sistemi-upravlinnya-yakistyu-za-iso-9001.html>.
23. Bulejn N., Dimitrova M., Njumen K. & Toftisova-Materon (2006) Sotsialni posluhy: jak pobuduvaty ukrajinsku model na jevropejskykh pidkhodakh [Social services: how to build a Ukrainian model on European approaches] – Kyiv:TACIC. [in Ukrainian]
24. Moscovscaya, A.A. (2011). Sotsialnoe predprinimatelstvo v Rossii i v mire: praktika i issledovania [Social entrepreneurship in Russia and in the world: Practice and Research]. - Moscow: Publishing House of the Higher School of Economics [in Russian].
25. Tkachenko N.O., Chervonenko N.M. & Knysh E.H. (2013) Suchasnyj stan i kharakterystyka sotsialnoji vidpovidalnosti pidpryjemnyjskoi dijalnosti [Current status and characteristics of social responsibility of entrepreneurial activity] *Zaporizhsjkyj medychnyj zhurnak: naukovo-praktychne fakhove vydannja Zaporizhsjkoho medychnoho universytetu - Zaporozhye Medical Journal: Science. Practice. special edition Zaporizhzhya State Medical University*, 2 76-82.

Одержано 09.02.2018 р.